

при участието на секретар-протоколиста Мариана Георгиева разгледа в закрито заседание на 21 септември 2000 г. конституционно дело № 9/2000 г., докладвано от съдията Асен Манов.

Делото е образувано по искане на 49 народни представители от XXXVIII Народно събрание за тълкуване на чл. 147, ал. 2 и чл. 348, ал. 1, т. 6 от Конституцията относно мандата на съдия от Конституционния съд, който е встъпил на мястото на починал член на същия съд. Искането е направено на основание чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията, като се поддържа, че съдията избран, респ. назначен на освободеното от починалия съдия място, довършва неговия мандат, а няма собствен 9-годишен мандат.

С определение от 29 юни 2000 г. Конституционният съд допусна искането на групата народни представители за разглеждане по същество.

Бяха конституирани като заинтересувани страни институциите, които избират, респ. назначават конституционни съдии, а именно: Народното събрание, президентът на Република България, Върховният касационен съд и Върховният административен съд, както и лично заинтересуваният от решението по искането - конституционният съдия Станислав Димитров, тъй като косвено се засяга въпроса за продължителността на неговия мандат, след като е избран на мястото на починалия през м. май 1992 г. съдия Иван Първанов. На всички страни бе дадена възможност в 14-дневен срок да изразят писмено становището си по искането.

В дадения срок становищата си са представили Народното събрание и съдията Станислав Димитров. И в двете становища се поддържа, че в Конституцията няма изрични разпоредби относно мандата на конституционен съдия, който заема длъжността след предсрочно прекратен съдийски мандат. Поради това общата разпоредба на чл. 147, ал. 2 от Конституцията за деветгодишен мандат на конституционния съдия следва да се отнася и за тази хипотеза. Постъпили са и становища от Върховния касационен съд и Върховния административен съд, според които разпоредбата на чл. 147, ал. 2 изр. трето от Конституцията налага обновяването на състава на Конституционния съд в края на всяка трета година с една трета от членовете, като това обновяване трябва да бъде осъществено едновременно за всяка

квота, включително и ако някои от съдиите са изпълнявали длъжността си по-малко от 9 години в резултат на по-късното им постъпване при персонална промяна, извършена на някое от основанията по чл.148, ал.1, т.2-6 от Конституцията (включително и поради смърт на съдия). Президентът на Република България не е представил становище по делото.

Като обсъди доводите и съображенията на вносителите на искането и становищата на страните Конституционният съд прие следното:

Съгласно чл. 147, ал. 2 от Конституцията мандатът на съдиите от Конституционния съд е 9 години. А според чл. 148, ал. 1, т. 6 от Конституцията, тълкуването на който текст се иска, този мандат се прекратява при смърт на съдия. В този случай, по силата на ал. 3 от същия текст, на негово място (на мястото на починалия съдия) се избира друг от съответната квота. От редакцията на алинеята и по-конкретно - от израза "на негово място" следва, че новоизбраният (респ. новоназначеният) съдия само замества починалия съдия. Той няма свой 9-годишен мандат по смисъла на чл. 147, ал. 2 от Конституцията, а се избира (назначава) в рамките на мандата на починалия съдия, т.е. само за да довърши неговия мандат.

Този извод следва и от разпоредбата на чл. 147, ал. 2, изр. трето от Конституцията, съгласно която съставът на Конституционния съд се обновява през три години от всяка квота. С § 2 от Преходните и заключителни разпоредби към Закона за Конституционен съд е определено как се извършва това обновяване, като е предвидено след изтичане на три години от първия мандат на съда да се сменят четирима съдии от квотите на трите избиращи съдии институции (Народно събрание, президент и съдебна власт), а след изтичане на шест години - още четирима съдии от всички квоти. От текста следва да се заключи, че това обновяване на състава на съда следва да продължи по същия начин на всеки следващи три години, а именно: по четирима съдии едновременно от всяка от трите квоти.

Ако би се приело, че заместникът, избран (назначен) при условията на чл. 148, ал. 3 от Конституцията на мястото на съдия, напуснал поради предсрочно прекратен мандат (напр. поради смърт), има пълен 9-годишен мандат, то предвиденото обновяване на всеки три години по четирима съдии от всяка квота не би могло да се осъществи. Ще бъде нарушен един от основните и водещи принципи за конституирането на Конституционния съд - квотният принцип обявен в чл.147, ал.1 от Конституцията, според който съдът се състои от 12 съдии, като квоти от по една

трета от този брой се избират съответно от Народното събрание, от президента и от общото събрание на Върховния касационен съд и Върховния административен съд. Същевременно е предвидено част от този състав да се обновява всеки три години със съдии от всяка квота (чл.147, ал.2, изр. трето). Този принцип възплащава защитеното от Конституцията разделение на властите (законодателна, изпълнителна и съдебна) и гарантира равновесието на тези три власти в конституирането на върховния орган (Конституционния съд), оправомощен да бди за спазването на Конституцията. Дерогирането на квотния принцип би позволило в даден момент една от трите власти да овладее Конституционния съд и да обезсмисли контрола, който този съд упражнява.

Тъй като квотният принцип е основен, на него би трябвало да бъде подчинено тълкуването на всички други норми, отнасящи се до конституирането на Конституционния съд. Такава е и чл.147, ал.2, изр. първо от Конституцията, която установява 9-годишен мандат на съдиите от този съд. Но очевидно тя има предвид само продължителността на мандата на редовно избраните (назначаваните) конституционни съдии и не може да се отнася към мандата на заместващия съдия, избран (назначен) при хипотезата на чл.148, ал. 3 от Конституцията. Последният не е изрично уреден, но по пътя на тълкуването на останалите конституционни разпоредби, отнасящи се до конституирането на Конституционния съд, не може да се стигне до друг извод, освен до казания вече по-горе – че заместващият съдия няма самостоятелен 9-годишен мандат, а само встъпва в мандата на предсрочно напусналия (напр. поради смърт) съдия и довършва този мандат. Обратното би значило в случая (станал между другото и повод за издаването на настоящото тълкувателно решение) ползването от съдията Станислав Димитров на пълен 9-годишен мандат да изключи правото (и задължението) на Народното събрание да участва в обновяването на своята квота от състава на съда след изтичането на поредните три години. Тогава би могло да се постави и въпрос, доколко с оглед разпоредбата на чл.147, ал.2, изр. трето от Конституцията съставът на Конституционния съд би се оказал правилно конституиран и дали би могъл да действа в такъв състав.

Всъщност Конституционният съд косвено вече е взел отношение по този въпрос с определения си № 2 от 8 юли 1997 г., с което е приел Правила за обновяване на състава на съда по жребий след изтичане на шестгодишния срок от първия мандат.

Така, в т.1 от тези правила е посочено, че в жребия участвуват всички съдии от първия мандат, включително и заместващите съдии, избрани (назначени) за попълване на първия мандат, като е посочен и съдията Станислав Димитров, избран през м. май 1992 г. на мястото на починалия съдия Иван Първанов. Очевидно е, че съдът е приел, че той замества напусналия предсрочно съдия в рамките на неговия мандат. Иначе, той не би следвало да участва в жребия, тъй като към датата на обновяване състава на съда (изтичането на шест години от мандата на първоначално избраните съдии) за него няма да са изтекли тези години.

Въпросът е аналогично разрешен при предсрочно прекратяване на мандата на народен представител, на президента и на членовете на Висшия съдебен съвет (ВВС). И в тези случаи заместниците довършват мандата на напусналите лица. В тази насока относно членовете на ВВС има и решение на Конституционния съд по к.д. №10/99 г. (ДВ, бр.95 от 1999 г.).

По тези съображения и на основание чл. 149, ал.1, т.1 от Конституцията Конституционният съд

РЕШИ:

При предсрочно прекратяване на мандата на съдия в Конституционния съд в случая по чл. 148, ал. 1, т. 6 от Конституцията, т.е. поради смърт на съдията, на неговото място се избира, респективно назначава, друг съдия от съответната квота за срок до края на мандата на починалия съдия.